

مقایسه استعاره های به کار رفته توسط افراد افسرده و مضطرب کلینیک های شهر تهران با افراد عادی در مورد مفاهیم خود و زندگی

مریم اسماعیلی نسب^۱

دکتر حسین اسکندری^۲

دکتر احمد برجعلی^۳

چکیده

این مقاله برگرفته از پژوهشی است که به بررسی روایت های^۴ و استعاره های^۵ گروهی از افراد افسرده و مضطرب در مقایسه با افراد عادی می پردازد. استعاره از مفاهیم بنیادین بین رشته ای است که در سال های اخیر به نقش اساسی آن در ابعاد مختلف روانشناسی از جمله تشخیص و درمان اختلالات روانی بیش از پیش توجه می شود. در این پژوهش، ۷ بیمار افسرده و ۵ بیمار مضطرب که به کلینیک های روانشناسی شهر تهران مراجعه کرده بودند مورد بررسی قرار گرفتند و با ۵ نفر به عنوان گروه عادی، مورد مقایسه قرار گرفتند.

ابزار پژوهش عبارت از یک پرسشنامه باز پاسخ و نیز مصاحبه برای استعاره هایی که افراد در مورد خود و زندگیشان به کار می برند و آزمون افتراق معنایی^۶ آزگود^۷ برای سنجش نگرش به زندگی و خود بود. برای تجزیه و تحلیل داده ها از تحلیل واریانس یکطرفه، آزمون های تعقیبی، همبستگی و مقایسه فراوانی ها استفاده گردید. نتایج پژوهش نشان داد که مضمون استعاره های افراد سه گروه با هم تفاوت دارند. ضمناً استعاره ها در مقایسه با نگرش ها پیش بینی کننده های آسان تر و قوی تر در تبیین حالات روانشناختی سه گروه بودند.

۳ - استاد یار دانشگاه علامه طباطبایی

۲ - استاد یار دانشگاه علامه طباطبایی

۱ - دانشجوی دکتری روانشناسی عمومی

4-Narrative

5- semantic Differential technique

6 -metaphor

7- osgood

مقدمه

یکی از عناصر مهم در ارتباط های کلامی، که همواره وجود داشته ولی شاید چندان به نقش و اهمیت آن آگاه نبوده ایم، استعاره ها هستند. استعاره کلمه ای است یونانی مرکب از **Meta** به معنی فرا یا ورا (**Metaphor**) به معنای حمل یا انتقال (قاسم زاده، ۱۳۷۹). از استعاره تعاریف زیادی به عمل آمده است از جمله لیکاف^۱ و جانسون^۲ (۱۹۸۰) در تعریف استعاره آورده اند که درون مایه استعاره عبارتست از درک و تجربه چیزی بر حسب چیز دیگر.

لیری^۳ (۱۹۹۰) تعریف نسبتاً جامع تری ارائه می دهد مبنی بر اینکه استعاره، عبارتست از دادن نامی به چیزی یا ارائه توصیفی درباره چیزی، به نحوی که آن نام یا توصیف به طور قراردادی یا متعارف به چیز دیگری متعلق باشد (به نقل از قاسم زاده، ۱۳۷۹).

لذا به طور خلاصه در استعاره از چیزی که شناخته شده تر است برای توضیح چیزی که کمتر شناخته شده، استفاده می گردد. در این صورت، اگر چه عبارت توصیف کننده دقیقاً همان عبارت مورد تعریف نیست، اما به شناخت آن کمک بسیار زیادی می کند و این ویژگی استعاره، منحصر به حوزه خاصی از دانش نیست. بلکه همه حوزه ها، از آن به عنوان ابزار تبیینی قابل توجهی بهره می گیرند. به عنوان مثال استعاره کوه یخی که فروید در روانشناسی برای تبیین ساختار های ذهن آدمی به کار گرفت برای همه آشنا و کارکرد آن آشکار است. استعاره های دیگر او درباره ذهن مثل آستانه، سرکوب، کنترل و غیره نیز برای همگان آشنا است، و یا جان لاک، ذهن را صفحه یا لوحی سفید تلقی می کرد که در ابتدا بر آن هیچ چیز نوشته نشده است و تجارب کودک در محیط بعد از تولد چیز هایی بر این لوح سفید حک می کند و به این ترتیب تأکید بیش از حد خود بر محیط را در مقابل وراثت نشان می داد و یا در علم فیزیک استعاره منظومه شمسی به خوبی توانست نظریه دانشمندان فیزیک را در تشریح وضعیت ساختار اتم نشان دهد. نمونه هایی از این دست را در روانشناسی و سایر علوم، به وفور می توان یافت.

استعاره بیانگر اهمیت زبان در شکل دهی واقعیت های محیط است. شاید حداقل در نگاه اول، اگر از افراد پرسیده شود که کارکرد زبان چیست خواهند گفت که کارکرد زبان انتقال اندیشه ها میان افراد است. به عبارت ساده تر زبان، ابزار ارتباط بین افراد به شمار می رود.

اما امروزه و براساس دیدگاه های جدید، این امر مورد تبیین قرار می گیرد که زبان تنها ابزار انتقال اندیشه نیست، بلکه در ساخت اندیشه نیز دخالت می کند. قاسم زاده (۱۳۷۹) در اشاره به این

مطلب می گوید زبان وسیله ای است که مغز با استفاده از آن از جهان درون و بیرون شناخت پیدا می کند. اما ماهیت، ساختار و کاربرد این وسیله به گونه ای است که خود را وارد ساز و کار شناخت می کند. یعنی زبان نه تنها در نقش وسیله عمل می کند بلکه در نقش واسطه ای فعال نیز وارد کار می شود و در تقطیع، آرایش و پردازش اطلاعات و به طور کلی در ساخته و پرداخته شدن ذهن اثر می گذارد.

در سال های اخیر بیش از پیش بر اهمیت نقش زبان در فرایند های روانشناختی تأکید می شود و نه تنها امروزه استعاره و سایر عناصر زبانی مانند روایت^۱ به عنوان عوامل اثر بخش در تشخیص و درمان به کار می روند، در شکلی کلی تر، عناصر اصلی رویکرد جدیدی به نام رویکرد روایت را تشکیل می دهند. بر اساس این رویکرد افراد تمایل دارند واقعیت ها و نیز تمام زندگی خود را در قالب داستان یا روایت در نظر گیرند و دستیابی به این داستان منحصر به فرد تنها به واسطه استخراج روایت ها (اظهارات افراد در مورد خودشان و زندگیشان) و استعاره های افراد امکان پذیر است. (لینداتوین^۲، ۲۰۰۳).

استعاره در حوزه درمان نیز از جایگاه ویژه ای برخوردار است. اپسون و وایت که از بنیانگذاران روایت درمانی به شمار می آیند از استعاره ها در فرایند روایت استفاده کردند. آنها استعاره را ابزار زبانی منحصر به فرد می دانند که مراجع را توانا می کند که بتواند به طور شفاهی، خودش، مشکلاتش و زندگیش و یا هر عامل نمایش داده شده را به شکل کاملاً جدید و متفاوت ببیند و بشنود (سایبرهگن^۳، ۲۰۰۲).

بر اساس تحقیقات انجام شده، استعاره ها نه تنها پیش بینی کننده قوی بیماری یا سلامت هستند، بلکه به عنوان علامتی کارآمد جهت تشخیص میزان بهبودی نیز به کار می روند. در پژوهشی که لویت^۴، کورمن^۵ و انگس^۶ (۲۰۰۰) انجام دادند ۸ مراجع که با تشخیص بالینی و آزمون SCL-90 مبتلا به افسردگی تشخیص داده شده بودند توسط دو درمان گر مورد روان درمانی قرار گرفتند و بر حسب اینکه نتیجه درمان آنها قوی یا ضعیف بوده است در دو گروه قرار گرفتند. قبل و بعد از درمان، استعاره ای که افراد در مورد حالت افسردگی و حالت خود بعد از درمان به کار برده بودند استخراج شد و از آنها تحت عنوان استعاره بار (حس می کنم زیر بار سنگینی هستم، حس می کنم چیز بزرگی سینه ام را می فشارد و...) و استعاره رهایی (مقداری از آن را بر زمین گذاشته ام) نام برده شد.

بررسی این استعاره ها بر حسب نظام کدگذاری در تحلیل محتوا نشان داد که در درمان های با نتیجه قوی، تفاوت معناداری در چرخش از استعاره بار به استعاره رهایی دیده می شود در حالیکه این

1 - Narrative

2 - Linda Tuyn

3 - Sieberhagen

4 - Levit

5 - korman

6 - angus

امر در مورد درمان با نتیجه ضعیف صادق نبود. همچنین در پژوهشی که در ایران انجام شد واموسی (۱۳۸۳)، ۶۲ نفر از دانش آموزان سال سوم دبیرستان مورد بررسی قرار گرفتند. برای تشخیص استعاره ها و مضمون آنها از مصاحبه بالینی و جملات ناتمام استعاره برای مفهوم زندگی استفاده گردید. همچنین از آزمون افتراق معنایی آزرگود برای تشخیص نگرش به مفهوم زندگی استفاده گردید. با استفاده از تحلیل گفتمان^۱ و تحلیل کمی برای تجزیه و تحلیل داده ها مشخص شد که منفی بودن استعاره بیش از نمره بدست آمده در نگرش می تواند افسردگی را تبیین کند. از نظر مضمون نیز، مهم ترین معنای زندگی نزد نوجوان مضمون آب با معانی گوناگون و متضاد (ماندن، پویایی، عمق، زیبایی، غرق شدگی و ویران گری) بود.

جامعه آماری و نمونه

جامعه آماری این پژوهش عبارتست از کلیه افراد مراجعه کننده به کلینیک های بهداشت روان شهر تهران که تشخیص افسرده یا مضطرب دریافت کرده بودند. حداقل تحصیلات آنها دیپلم بود و بین ۴۰ - ۲۰ سال سن داشتند. که از میان آنها ۵ نفر بیمار مضطرب (۳ مرد و ۲ زن) و ۷ بیمار افسرده (۴ زن و ۳ مرد) انتخاب گردیدند. گروه عادی افرادی بودند در همان فاصله سنی و تحصیلات که در هیچ یک از مقیاس های SCL-90-R نمره بالاتر از نمره برش نداشتند.

ابزار پژوهش

۱) SCL-90-R: این آزمون ۹۰ سوالی یک پرسشنامه جهت تشخیص سلامت روانی و از کاربردی ترین آزمون ها در تشخیص و سرند افراد از نظر سلامت روانی است (اسماعیلی، ۱۳۷۷؛ میرزایی، ۱۳۵۹) و شامل ۱۰ مقیاس بالینی است از جمله افسردگی، اضطراب، وسواس و غیره. این آزمون در تمامی پژوهش های انجام شده از پایایی و روایی بالایی برخوردار بوده است (دراگوتیس و همکاران، ۱۹۷۶؛ میرزایی، ۱۳۵۹؛ اسماعیلی، ۱۳۷۷).

۲) آزمون افتراق معنایی: برای بررسی نگرش ها در این پژوهش از فن افتراق معنایی آزرگود استفاده گردید. این آزمون در دهه ۱۹۵۰ میلادی توسط آزرگود طراحی شده است. در این آزمون دراصل از ۵۰ صفت دو قطبی (مانند خوب - بد، قوی - ضعیف و کند - تیز) استفاده ولی تعداد صفات متضاد و دو قطبی محدود نیستند (واموسی، ۱۳۸۳). به عنوان نمونه چیکن^۲ و یتس^۳ (۱۹۸۵)

افتراق معنایی ۴ ماده ای را در ارتباط با تنبیه مالیاتی مورد استفاده قرار دادند . در این پژوهش از فرم کوتاه تر یعنی ۲۰ ماده ای آزمون آژگود که در ایران نیز توسط بخشی پور ترجمه شده، استفاده گردید که در آن هر یک از ۲۰ جفت صفت در دو انتهای یک مقیاس ۷ درجه ای قرار دارند و از پاسخ دهنده خواسته می شود روی هر مقیاسی که از دید او بهتر ارزیابی می کند علامت بزند . برای نمره گذاری آزمون از طرف صفت منفی شروع به نمره گذاری و مقیاس ها از ۱ تا ۷ نمره گذاری می شوند . . آژگود و همکارانش پس از بررسی های اولیه و با به کارگیری روش تحلیل عامل، هر مفهوم را برخوردار از سه عامل ارزش، قدرت و فعالیت دانسته اند . آژگود در مورد پایایی و اعتبار این تست نشانه های خوبی ذکر و بررسی کرده است. (اینهایم، به نقل از کریم نیا، ۱۳۶۹).

۳) آزمون جملات ناتمام استعاره :

از دو جمله در این پژوهش استفاده گردید .

الف) زندگی برای هر کس مثل چیزی است . زندگی برای شما مثل چیست ؟

زندگی برای من مثل است (واموسی ، ۱۳۸۳).

ب) هر کس خود را مثل چیزی می بیند . شما خود را مثل چه چیزی می بینید ؟

من خود را مثل می بینم (محقق ساخته) .

شیوه اجرای پژوهش

به منظور اجرای پژوهش پس از مراجعه به چند کلینیک روانشناسی در شهر تهران، افرادی که به تازگی مراجعه کرده (۱ یا ۲ جلسه) و تشخیص افسردگی یا اضطراب داده شده بودند را در نظر گرفته و پس از تشریح وضعیت پژوهش آزمون SCL-90 به آنها داده شد تا مشخص شود که به غیر از تشخیص داده شده، تشخیص واضح دیگری وجود نداشته باشد . سپس آزمون جملات ناتمام استعاره خود و زندگی و پرسشنامه نگرش معنایی خود و زندگی را تکمیل کردند .

آنگاه در یک مصاحبه که به طور میانگین ۱۵ دقیقه به طول می انجامید، عبارت نوشته شده در آزمون جملات ناتمام مورد بررسی دقیق تر قرار گرفت . سپس پرسشنامه نگرش مورد بررسی کمی و مضمون استعاره مورد بررسی کیفی قرار گرفت .

تجزیه و تحلیل داده ها

برای مقایسه میانگین نمرات افراد گروه های مختلف در هر یک از عوامل نگرش به خود و نگرش به زندگی و عامل ارزش، فعالیت و قدرت یعنی سه عامل مهم در آزمون نگرش آژگود، آزمون

۴، تحلیل واریانس یکطرفه و آزمون تعقیبی شفه انجام شد. در این بخش پاره ای از جداول مربوط به بررسی نگرش به خود و نگرش به زندگی بین سه گروه مشخص می گردد.

جدول شماره ۱: آنالیز واریانس یکطرفه بین میانگین های افراد افسرده، مضطرب و عادی در عامل نگرش به خود

خطای استاندارد	انحراف استاندارد	میانگین	شاخص های آماری حالات هیجانی
۵/۳۷	۱۲/۰۲	۱۱۷	نرمال
۶/۲۹	۱۶/۶۵	۸۶/۱۴	افسرده
۴/۹۱	۱۰/۹۸	۹۶/۲۰	مضطرب

بر اساس این جدول چون F محاسبه شده (۷/۲۰۳) از F جدول بزرگتر است (در سطح ۹۵٪) بین میانگین ها اختلاف معنادار وجود دارد.

ادامه جدول شماره ۱: آزمون تعقیبی شفه در عامل نگرش به خود

معناداری	خطای استاندارد	اختلاف میانگین ها	شاخص های آماری حالات هیجانی
۰/۰۲	۸/۱۷	۳۰/۸۵	نرمال - افسرده
۰/۰۳	۸/۸۲	۲۰/۸۰	نرمال - مضطرب
۰/۲۳	۸/۱۷	-۱۰/۰۵	افسرده - مضطرب

بر این اساس بین میانگین افراد با حالت هیجانی نرمال و افسرده با اطمینان ۹۵٪ اختلاف معنادار وجود دارد. همچنین بین میانگین افراد نرمال و مضطرب. اما بین میانگین افراد افسرده و مضطرب تفاوت معنادار وجود ندارد.

جدول شماره ۲: آنالیز واریانس یکطرفه بین میانگین های افراد با حالت هیجانی نرمال، افسرده و مضطرب در عامل نگرش به زندگی

خطای استاندارد	انحراف استاندارد	میانگین	شاخص های آماری حالات هیجانی
۵/۳۷	۱۲/۰۲	۱۱۱/۶۰	نرمال
۶/۲۹	۱۶/۶۵	۷۴/۸۵	افسرده
۴/۹۱	۱۰/۹۸	۱۰۵/۸۰	مضطرب

بر اساس این جدول چون میزان F بدست آمده (۶/۱۴) از F جدول در سطح ۹۵٪ بزرگتر است بین میانگین ها تفاوت معنادار وجود دارد .

ادامه جدول شماره ۲: آزمون تعقیبی شفه در عامل نگرش به زندگی

معداداری	خطای استاندارد	اختلاف میانگین ها	شاخص های آماری حالات هیجانی
۰/۰۷	۱۱/۵۷	۳۶/۷۴	نرمال - افسرده
۰/۶۵	۱۲/۵۰	۵/۸۰	نرمال - مضطرب
۰/۰۱۸	۱۱/۵۷	-۳۰/۹۴	افسرده - مضطرب

در بررسی دو به دو میانگین ها مشخص شد که بین میانگین های افراد نرمال و افسرده با اطمینان ۹۵٪ اختلاف معنادار وجود دارد . ولی بین میانگین های افراد نرمال و مضطرب تفاوت معنی دار نیست . علاوه بر این بین میانگین های افراد افسرده و مضطرب با اطمینان ۹۵٪ تفاوت معنی دار است .

در مورد استعاره ها نیز با توجه به عبارت به کار رفته و مصاحبه انجام شده ، بار هیجانی مثبت ، منفی یا خنثی آنها مشخص شد و با در نظر گرفتن چند مقوله موجود در پاسخ ها ، مضمون آنها تعیین گردید که در مجموع مضامین احساس ، طبیعت ، حیوان ، شیء برای خود استفاده شده بود و مضامین مسیر ، احساس ، طبیعت ، شیء و مکان برای زندگی به کار رفته بود . در مواردی که افراد بیش از یک استعاره برای خود یا زندگی به کار گرفته بودند مضمون هر یک از آنها جداگانه مشخص شد . در ادامه برای نمونه جدول مربوط به استعاره خود و استعاره زندگی گروه افسرده آمده است :

جدول شماره ۳: استعاره خود ، بارالقایی و مضمون استعاره افراد مبتلا به افسردگی

مضمون	بار القایی بعد از احتساب مصاحبه	بار القایی	استعاره خود	شاخص افراد
حیوان	-	(خنثی)	اسب	D-1
حیوان	-	(-)	پرندۀ بال شکسته	D-2
شیء	-	(-)	چیز به درد نخور	D-3
شیء	-	(-)	سنگ	D-4
حیوان	-	(-)	جغد	D-5
احساس	-	(-)	گمشده	D-6
طبیعت	-	(-)	زنبق	D-7

در جدول شماره ۳ ، بررسی استعاره های خود گروه مبتلا به افسردگی نشان می دهد که آنها در ۵۷٪ موارد استعاره هایی با بار منفی و در بقیه موارد (۴۳٪) از استعاره هایی با بار خشتی استفاده کرده اند . همچنین بررسی مضمونی استعاره خود گروه نشان می دهد که مضمون های استعاره ها عبارتند از : مضمون حیوان (۴۲٪) ، مضمون شیء (۲۸٪) ، و مضمون احساس و طبیعت (هرکدام ۱۴٪) احتساب مصاحبه نشان داد که موارد خشتی نیز دارای بار منفی هستند از جمله زنبق ضعیف که بادهای وحشی حتی ریشه های آن را درآورده اند و یا در مورد اسب ، فقط کار کردن زیاد مطرح است . و یا جغد مظهر تنهایی و انزوا است بنابراین با احتساب مصاحبه ۱۰۰٪ افراد دارای استعاره منفی هستند .

جدول شماره ۴ : استعاره زندگی ، بارالقایی و مضمون استعاره افراد گروه مبتلا به افسردگی

مضمون	بار القایی بعد از احتساب محاسبه	بار القایی	استعاره از زندگی	شاخص افراد
احساس	-	(-)	رنج کشیدن	D-1
شیء	-	(-)	لباسی که دوست ندارم ولی اجباراً باید بپوشم	D-2
شیء	-	(-)	یک چیز بوچ	D-3
مکان	-	(-)	زندان	D-4
شیء	-	(-)	ظرف پر از آشغال که باید از آن خورد	D-5
شیء	-	(خشتی)	فیلم تخیلی	D-6
مسیر	-	(خشتی)	مسیر بی پایان	D-7

در جدول شماره ۴ ، بررسی استعاره های زندگی افراد گروه مبتلا به افسردگی نشان می دهد که افراد در ۷۱٪ موارد از استعاره با بار منفی و در ۲۹٪ نیز از استعاره با بار خشتی استفاده کرده اند . همچنین بررسی مضمونی استعاره ها بیانگر آن است که ۵۷٪ افراد استعاره با مضمون شیء و بقیه استعاره با مضمون شیء و بقیه استعاره با مضمون احساس ، مکان و مسیر (هرکدام ۱۴٪) را به کار برده اند .

بررسی مصاحبه ها نشان داد که آزمونی 6-D اتفاقاتى که برایش افتاده است را باور نمى کند و احساس مى کند مثل یک فیلم خیالی بوده است. آزمودنی 7-D احتمالات مثبت و منفی خطر را در زندگی یکسان مى بیند.

بحث و نتیجه گیری

اگرچه در این پژوهش نگرش به عنوان ابزاری برای تقابل با کارآمدی استعاره در توصیف وضعیت های روانشناختی مورد استفاده قرار گرفت، نتایج فرعی جالب توجهی از آن به دست آمد که پیش از بررسی استعاره ها به آنها می پردازیم.

بررسی نگرش به خود و نگرش به زندگی افراد افسرده و مضطرب، نشان داد که هم افسرده ها و هم افراد مضطرب نگرش به خود منفی قابل ملاحظه ای دارند. هرچند این مسئله در مورد افسرده ها بیشتر صادق است. ولی آنچه افراد افسرده و مضطرب را از هم به طور خاص جدا می کند، نگرش به زندگی است. افراد افسرده نگرش به زندگی منفی دارند و هرچه افسردگی بیشتر باشد نگرش به زندگی نیز منفی تر می شود.

ولی افراد مضطرب همچون افراد سالم، نگرش به زندگی مثبتی دارند و همین مسئله سبب می شود که چنانکه در بررسی عوامل فرعی نگرش نیز مشخص شد، افراد مضطرب نسبت به افراد افسرده، فعالیت بیشتری داشته باشند. در مجموع افراد مضطرب نسبت به افراد افسرده خود را ارزشمند تر می دانند و فعالیت بیشتری دارند ولی احساس تسلط، راهکارهای مؤثر و قدرت آنها در موقعیت -ها کم است و همین عدم اطمینان است که در آنها تولید اضطراب می کند.

اما در بحث در مورد نتایج مربوط به استعاره ها لازم به ذکر مجدد است که استعاره ها از مفاهیم زبان شناختی مهمی هستند که جایگاه مهمی در انتقال معانی چه در زندگی روزمره و چه در حوزه علم دارند و گاه همچون شاه راهی دست یابی به ادراک فرد ویژه آدمی را تسهیل می سازند. در این پژوهش استعاره ها از دو جنبه مورد بررسی قرار گرفت: الف) بار هیجانی منفی و مثبتی که استعاره در بردارد و ب) مضمون آن.

الف) تعیین بار هیجانی منفی و مثبت استعاره ها که از طریق مصاحبه به دست آمد نشان داد که ۱۰۰٪ استعاره های افراد افسرده، منفی و ۱۰۰٪ استعاره های افراد عادی، مثبت بود. و نیز ۶۰٪ استعاره های افراد مضطرب مثبت بوده است.

گفتیم که به عنوان یک موضوع رایج در توصیف افسردگی از نگرش استفاده می شده است. لذا با استفاده از آزمون افتراق معنایی آژگود، همانند استعاره، نگرش افراد را در مورد خود و زندگی شان سنجیدیم که بر اساس آن ضریب همبستگی بین افسردگی و نگرش به خود منفی از همه گروه ها بالاتر

ولی تنها برابر ۰/۳۴ بود. توجه به این مسئله در مقابل استعاره (۱۰۰/استعاره های افراد افسرده منفی بودند) نشان می دهد که استعاره می تواند به عنوان یک عامل پیش بینی کننده قوی تر در فهم افسردگی عمل کند. در تحقیق واموسی (۱۳۸۳) این مسئله با حجم نمونه بیشتر مورد آزمون و تأیید قرار گرفته است.

ب) از مباحث مهم در بررسی استعاره ها ، مضمون آنهاست. طبقه بندی استعاره ها برحسب مضمون آنها به شیوه های گوناگونی قابل پژوهش است. همانند لویت و همکارانش (۲۰۰۰) که به منظور تشخیص اثر بخشی درمان خاصی، استعاره های افراد افسرده را به دو دسته استعاره بار و استعاره رهایی تقسیم کردند. پژوهش هایی از این نوع به منظور توصیف عده ای افراد با ویژگیهای روانشناختی مختلف استفاده می گردد محدودیتی برای تعیین مضامین وجود ندارد. به عنوان مثال موزر (۱۹۹۸)، ۸ استعاره رایج برای خود پنداره تعیین نمود که البته جزئیات آن مشخص نیست. لذا قابل مقایسه با این پژوهش نمی باشد.

در این پژوهش در مجموع ۶ مضمون در استعاره های خود و زندگی افراد تشخیص داده شده که عبارتند از: طبیعت (درخت و گل و ... شیه و ماشین و ...)، حیوان، مسیر (جاده و ...) مکان (زنداد و ...) و (احساس (آهنگ و پرواز و ...).

در میان استعاره ها بیشترین استعاره های به کار رفته استعاره طبیعت بوده است و در میان عناصر طبیعت، درخت بیشترین عنصر به کار رفته است. ضمناً نتایج زیر از بررسی استعاره افراد سه گروه بدست آمد:

- افراد نرمال از تعداد استعاره بیشتر و ضمناً استعاره های متنوع تری استفاده می کنند و بیشترین مضمون استعاره خود و زندگی به کار رفته توسط آنها، طبیعت با بار مثبت هیجانی همچون زیبایی و گستردگی است.

- افراد مضطرب نیز همانند افراد نرمال برای توصیف خود از استعاره طبیعت استفاده می کنند که بیانگر آن است که آنها نیز خود را غنی و پویا احساس می کنند ولی بار منفی نیز در استعاره های این افراد دیده می شود که مبتنی بر عدم اطمینان است. آنها برای زندگی بیشتر از مضمون مسیر استفاده کرده اند که نشانگر تمایل آنها به حرکت و رسیدن به وضع مطلوب تر است.

- افراد افسرده برای توصیف خود بیش از همه مضامین حیوانی و پس از آن شئی استفاده کرده اند و برای زندگی مضمون شیه را بیشتر استفاده کرده اند. این موضوع بیانگر نوعی ارتباط شئی با دنیای خارج در مورد افراد است، همین مسئله همراه با نگرش به زندگی

منفی که در افسرده ها دیده شد، بیانگر اختلال در ارتباطات بین فردی افراد افسرده است که منجر به تمایل به پرخاشگری نسبت به محیط شئی می گردد که احساسی را از خود بروز نمی دهد و جان بخشی ندارد و گاهی چون مانعی بزرگ عمل می کند، این مسئله در روایت افراد افسرده اعم از زن یا مرد و تمایل آنها به پرخاشگری و انتقام نیز دیده می شود. در پایان این گزارش لازم است از عدم امکان دسترسی به اطلاعات، نبودن این حوزه و نبود شواهد پژوهشی گسترده به عنوان محدودیتهای آن نام ببرم. با وجود این به دلیل پتانسیل فراوان آن در زمینه های پژوهشی و درمانی امید است فرصتی برای بررسی این موضوع در مقیاس وسیعتر و نیز در مورد سایر گروههای آسیب شناسی به دست آید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

منابع

الف: فارسی

اپنهام ، ام (بی تا). طرح پرسشنامه و سنجش نگرش ها. ترجمه مرضیه کریم نیا (۱۳۶۹). چاپ اول، تهران. انتشارات آستان قدس رضوی.

اسماعیلی ، غلامعلی. (۱۳۷۷). هنجاریابی آزمون SCL-90 و مقایسه سلامت روانی دانشجویان دانشگاه های تهران به منظور ارائه خدمات مشاوره ای مناسب- پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی

قاسم زاده ، حبیب الله. (۱۳۷۹). استعاره و شناخت. چاپ اول، تهران. انتشارات فرهنگان.
میرزایی ، رقیه. (۱۳۵۹). ارزیابی پایایی و اعتبار آزمون SCL-90 در ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران

واموسی ، علی. (۱۳۸۳). بررسی تفاوت معنایی استعاره های مفهوم زندگی در دو گروه دانش آموزان افسرده و سالم . پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن.

ب: انگلیسی

Kazdin, Alan E. (2000). *Encyclopedia of Psychology*. Oxford university press. vol, 6. P. 369

Lakoff, G; Johnson M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago University Press.

Levit, H; Korman, Yifaht; Angus, Lynne. (2000) *A metaphor analysis in treatments of depression: metaphors as a market of change*. *Counseling psychology a varterly*, vol .13(1), p.23-35

Sieberhagen, s. (2002) . *Narrative therapy; A brief history and discussion*. Rand Afrikaans University.

Tuyn, Linda K . (2003) . *metaphors, letters and stories*. *Holist Nurs Pract*. Vol. 17(7), P.22-26